

१. महिला विरुद्ध के कस्ता कसूरहरू हुन सकदछन् ?

- ❖ बहुविवाह
- ❖ जबरजस्ती करणी
- ❖ यौन दुर्व्यवहार
- ❖ गर्भपतन
- ❖ घरेलु हिंसा
- ❖ मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार
- ❖ कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार
- ❖ बोक्सीको आरोपसम्बन्धी कसूर
- ❖ महिलासँग सम्बन्धित चोटपटक अंगभंग
- ❖ सामाजिक सञ्जालमा महिलाका सम्बन्धमा सामग्री प्रकाशन वा प्रदर्शन आदि ।

२. कस्तो अवस्थामा बहुविवाह गरेको मानिन्छ ?

- ❖ लोग्ने र स्वास्नीबीच अंशवन्डा भई भिन्न बसेमा बाहेक कुनै लोग्ने मानिसले आफ्नी स्वास्नी जीवित छँदै वा कानूनबमोजिम लोग्ने स्वास्नीको सम्बन्ध विच्छेद नहुँदै अर्की महिलासँग विवाह गरेमा वा अर्को पत्नी राखेमा बहुविवाह गरेको मानिन्छ ।

३. बहुविवाह गर्नेलाई के कस्तो सजाय हुन्छ ?

- ❖ बहुविवाह गर्नेलाई एक वर्षदेखि पाँच वर्षसम्म कैद र दश हजार रुपैयाँदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ । महिलाले जानी जानी बहुविवाह गरेको ठहरे निजलाई पनि सोहीबमोजिम सजाय हुन्छ । यस्तो विवाह स्वतः बदर हुन्छ ।

४. बहुविवाहसम्बन्धी कसूरमा कसले, कहाँ र कहिले उजुरी दिनुपर्छ ?

- ❖ बहुविवाहसम्बन्धी कसूर भएमा पीडितले वा अन्य जो कोहीले थाहा पाएको मितिले तीन महिनाभित्र सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिन सक्नेछ ।

५. के कुन अवस्थामा जबरजस्ती करणी गरेको मानिन्छ ?

- ❖ कसैले कुनै महिलालाई निजको मन्जुरी नलिइ करणी गरेमा,
- ❖ अठार वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिकालाई निजको मन्जुरी लिई वा नलिई करणी गरेमा,

- ❖ होस ठेगान नरहेको अवस्थामा लिएको मन्जुरीलाई मन्जुरी मानिने छैन,
- ❖ गुद्दार वा मुखमा लिङ्ग पसाएमा वा गुद्दार वा मुख वा योनिमा केही मात्र प्रवेश गराएमा वा अन्य कुनै बस्तु योनिमा प्रवेश गराएमा,

६. कस्तो कार्य गरेमा वैवाहिक बलात्कार गरेको मानिन्छ ?

- ❖ पतिले पत्नीको सहमति बेगर करणी गरेमा वैवाहिक बलात्कार गरेको मानिन्छ । यसलाई जबरजस्ती करणी मानिन्छ ।

७. वैवाहिक बलात्कार गरेको अवस्थामा कस्तो सजाय हुने व्यवस्था छ ?

- ❖ पत्नीको इच्छा बेगर पतिले जबरजस्ती करणी गरेमा पाँच वर्षसम्म कैद हुने कानूनी व्यवस्था छ ।

८. जबरजस्ती करणी सम्बन्धी कसूर गरेमा के कति सजाय हुन्छ ?

- ❖ पीडितको उमेर अवस्था हेरेर सात वर्षदेखि बीस वर्षसम्म कैद हुन्छ ।
- ❖ सामुहिक रूपमा जबरजस्ती करणी गरेमा वा छ महिनाभन्दा बढीको गर्भवती, अशक्त वा अपांग, शारीरिक वा मानसिकअस्वस्थ महिलालाई वा हतियार देखाई जबरजस्ती करणी गरेमा थप पाँच वर्ष कैद हुन्छ ।
- ❖ अन्य सरुवा यौनरोग (सेक्सुअल ट्रान्समिटेड डिजिज) भएको थाहा पाउँदा पाउँदै जबरजस्ती करणी भएको भए थप तीन वर्ष कैद र तीस हजार रुपैयाँ जरिवाना हुन्छ ।
- ❖ आफुलाई मानव रोग प्रतिरोधक क्षमता नष्ट गर्ने जिवाणु (एच.आइ.भी. पोजेटिभ) को रोग लागेको थाहा पाउँदा पाउँदै जबरजस्ती करणी गरेमा दश वर्षसम्म कैद र एकलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।

९. जबरजस्ती करणीबाट पीडित महिलाले के कस्तो क्षतिपूर्ति तथा सुविधा पाउँछ ?

- ❖ जबरजस्ती करणी गरेको ठहरेमा अदालतले त्यस्ती पीडित महिलाको जीउ, ज्यान, सम्पत्ति वा इज्जतमा पुगेको क्षति विचार गरी मनासिब ठहराएबमोजिमको क्षतिपूर्ति कसूरदारबाट भराई दिनुपर्छ ।
- ❖ कसूरदारको कुनै सम्पत्ति नभएमा पीडित राहत कोषबाट क्षतिपूर्ति स्वरूप उचित रकम भराई दिने गरी अदालतले आदेश दिन सक्नेछ ।

१०. पतिले पत्नीलाई जबर्जस्ती करणी गरेमा पीडितको माग भएमा अदालतले पतिको नाममा के कस्तो आदेश जारी गर्नसक्छ ?

- ❖ पत्नीलाई निज बसी आएको घरमा नै बसोबास गर्न दिन, खान लाउन दिन, कुटपिट नगर्न तथा शिष्ट र सभ्य व्यवहार गर्न लगाउन,
- ❖ पत्नीलाई आवश्यक उपचार गराउन वा उपचारको लागि उपयुक्त रकम दिन लगाउन,
- ❖ दुवै जना एकै ठाउँमा बस्न दिन उचित नदेखिई अलग बसेको अवस्थामा स्वास्नीको भरण पोषणको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्न लगाउन,
- ❖ पत्नीलाई दुःख दिने वा सताउने वा निजको अहित हुने कुनै काम नगर्न, नगराउन ।

११. जबर्जस्ती करणीसम्बन्धी कसूरमा कसले, कहिले र कहाँ उजुरी दिनुपर्छ ?

जबर्जस्ती करणीसम्बन्धी कसूरमा सो भए गरेको मितिले एकवर्षभित्र पीडित वा जो कोहिले सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिनु पर्दछ ।

१२. कसले अदालतमा दायर गर्छ ?

जबर्जस्ती करणी मुद्दामा अनुसन्धान प्रहरीले गरी सरकारी वकिलले अभियोगपत्र जिल्ला अदालतमा दायर गर्छ ।

१३. जबर्जस्ती करणीको मुद्दा कस्तो इजलासमा सुनुवाइ हुन्छ ?

जबर्जस्ती करणीको मुद्दा बन्द इजलासमा सुनुवाइ हुन्छ। त्यस्तो इजलासमा पीडित, सम्बन्धित कानून व्यवसायी र अदालतका कर्मचारी उपस्थित हुन सक्छन् ।

- ❖ पीडितले अदालतमा आफ्नो कुरा राख्न पाउछन् ।

१४. कस्तो कार्य गरेमा यौन दुर्व्यवहार गरेको मानिन्छ ?

- ❖ पति वा पत्नीबाहेक अन्य व्यक्तिलाई निजको मन्जुरी बिना करणीको आसयले समातेमा,
- ❖ यौनजन्य आसयले महिलाको संवेदनशील अंग छोएमा वा छुने प्रयास गरेमा,
- ❖ निजको भित्री पोसाक खोलेमा वा खोल्ने प्रयास गरेमा,
- ❖ निजले लगाउने भित्री पोसाक लगाउन, फुकाल्न बाधा अवरोध गरेमा,

- ❖ अस्वभाविक रूपमा कुनै एकान्त ठाउँमा लगेमा,
- ❖ आफ्नो यौनसम्बन्धी अंग छुन, समाउन लगाएमा,
- ❖ अशिल्ल वा अन्य यस्तै प्रकारको शब्द, संकेत प्रयोग गरेमा वा चित्र तस्विर देखाएमा,
- ❖ यौनका आसयले जिस्काएमा वा हैरानी दिएमा,
- ❖ कुनै किसिमले अस्वभाविक, अवाञ्छित वा अमर्यादित व्यवहार गरेमा,

१५. यौन दुर्व्यवहार गरेमा के कस्तो सजाय गरी क्षतिपूर्ति दिलाइन्छ?

- ❖ यौन दुर्व्यवहार गर्ने कसूरदारलाई तीन वर्षसम्म कैद र तीस हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना हुने,
- ❖ पीडितले कसूरदारबाट मनासिव माफिकको क्षतिपूर्ति पाउने,

१६. यौन दुर्व्यवहारमा कहिले, कसले, कहाँ उजुरी दिनुपर्छ ?

- ❖ यौन दुर्व्यवहार भएको मितिले एक वर्षभित्र पीडितले सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा उजुर गर्नुपर्छ ।

१७. कस्तो अवस्थामा गर्भपतन गराउन हुन्छ ?

- ❖ नेपाल सरकारले तोकेबमोजिमको प्रक्रिया अपनाई निर्धारित योग्यता पूरा गरेका इजाजतपत्र प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीले गर्भपतन गराउन सक्ने,
- ❖ गर्भवती महिलाको मन्जुरीले बाह्र हप्तासम्मको गर्भ पतन गराउन हुने,
- ❖ गर्भपतन नगराएमा गर्भवती महिलाको ज्यानमा खतरा पुग्न सक्छ वा निजको स्वास्थ्य शारीरिक वा मानसिक रूपले खतरा हुन सक्दछ वा विकलाङ्ग बच्चा जन्मन्छ भन्ने इजाजत प्राप्त चिकित्सकको राय भई त्यस्तो महिलाको मन्जुरीबमोजिम अष्टाइस हप्तासम्मको गर्भपतन गराउन हुने,
- ❖ जबर्जस्ती करणी वा हाडनाता करणीबाट रहन गएको गर्भ गर्भवती महिलाको मन्जुरीले अष्टाइस हप्तासम्मको गर्भ गर्भपतन गराउन हुने,
- ❖ रोग प्रतिरोधक क्षमता उन्मुक्ति गर्ने जिवाणु (एच.आई.भी) वा त्यस्तै प्रकृतिको अन्य निको नहुने रोग शरीरमा भएकी महिलाको मन्जुरीले अष्टाइस हप्तासम्मको गर्भ गर्भपतन गराउन हुने,
- ❖ भ्रुणमा कमीकमजोरी भएको कारणले गर्भमै नष्ट हुन सक्ने वा जन्मेर पनि बाँच्न नसक्ने गरी गर्भको भ्रुणमा खराबी रहेको, वंशानुगत (जेनेटिक) खराबी वा अन्य कुनै कारणले भ्रुणमा अशक्तता रहने अवस्था रहेको भन्ने उपचारमा

संलग्न स्वास्थ्यकर्मीको रायबमोजिम गर्भवती महिलाको मन्जुरीले अट्टाइस हप्तासम्मको गर्भ गर्भपतन गराउन हुने ।

१८. कानूनले निषेध गरेको गर्भपतन गराउनेलाई के कस्तो सजाय हुन्छ ?

- ❖ गर्भवती महिलालाई करकाप, धम्की, ललाइफकाई वा प्रलोभनमा पारी गर्भपतन गराएमा देहायको सजाय हुन्छः
- ❖ बाह्र हप्तासम्मको गर्भ भएमा एक वर्षसम्म कैद र दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना ।
- ❖ बाह्र हप्ताभन्दा बढी पच्चिस हप्तासम्मको गर्भ भएमा तीन वर्ष कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना।
- ❖ पच्चिस हप्तासम्मको बढीको गर्भ भएमा पाँच वर्षसम्म कैद र पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना ।
- ❖ गर्भपतन गराउने उद्देश्यले लिङ्ग पहिचान गर्ने गराउनेलाई तीन महिनादेखि छ महिनासम्म कैद ।
- ❖ लिङ्ग पहिचान गरी गर्भपतन गर्ने गराउनेलाई थप एकवर्षसम्म कैद ।

१९. गर्भपतन सम्बन्धी कसूरमा कसले, कहाँ र कहिले उजुरी दिनुपर्छ?

- ❖ गर्भपतन भएको थाहा पाएको मितिले छ महिनाभित्र सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिनुपर्छ ।

२०. गर्भपतनसम्बन्धी मुद्दाको अभियोगपत्र कसले कहाँ दर्ता गर्छ ?

- ❖ सरकारी वकिलले जिल्ला अदालतमा दर्ता गर्ने व्यवस्था छ ।

२१. कस्तो कार्यलाई घरेलु हिंसा भनिन्छ ?

- ❖ कुनै व्यक्तिले घरेलु सम्बन्ध भएको अर्को कुनै व्यक्तिलाई दिएको शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य वा आर्थिक यातनालाई घरेलु हिंसा भनिन्छ ।
- ❖ कुनै घरेलु सम्बन्ध भएको व्यक्तिले शारीरिक चोट पुऱ्याउने, गाली, गलौज गर्ने, भुट्टा वात लगाउने, घरबाट निकाला गर्ने, यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्ने, दाइजो माग गर्ने, दाइजो ल्याउन दबाव दिने वा दाइजो नल्याएको कारणबाट हेला गर्ने आदि कार्यलाई महिला विरुद्धको घरेलु हिंसा मानिन्छ ।

२२. घरेलु हिंसाको उजुरी कसले कहाँ र कहिले दिनु पर्दछ ?

- ❖ घरेलु हिंसा सम्बन्धमा जुनसुकै व्यक्तिले प्रहरी कार्यालय वा राष्ट्रिय महिला आयोग वा स्थानीय तहसमक्ष लिखित वा मौखिक उजुरी दिन सक्नेछन ।
- ❖ पीडित व्यक्ति आफैले चाहेमा अदालतमा सोभै उजुरी दिन सक्नेछ ।
- ❖ कसूर भए गरेका मितिले ९० दिनभित्र उजुरी दिनु पर्दछ ।
- ❖ यस्तो मुद्दामा नेपाल सरकार वादी हुन्छ ।
- ❖ मुद्दाको अनुसन्धान र तहकिकात नेपाल सरकारले गरी सम्बन्धित अदालतमा मुद्दा दायर गर्दछ ।

२३. घरेलु हिंसाबाट पीडित व्यक्तिले पाउने क्षतिपूर्ति तथा अन्य सुविधा सम्बन्धमा के कस्ता व्यवस्था रहेका छन् ?

- ❖ अदालतले पीडकबाट मनासिब माफिकको क्षतिपूर्ति भराइदिन सक्ने,
- ❖ पीडितलाई अस्पतालमा उपचार गराउँदा लागेको सम्पूर्ण खर्च पीडकबाट पीडितले भराई लिन पाउने,
- ❖ कुनै कारणबस पीडकबाट क्षतिपूर्ति भराई लिन नसक्ने अवस्था देखी अदालतले आदेश दिएमा महिला तथा बालबालिका कार्यालय वा सेवा केन्द्रबाट अदालतको आदेशअनुसारको क्षतिपूर्ति पाउने ।
- ❖ अदालतले आवश्यक देखेमा निम्नबमोजिमको अन्तरिम संरक्षणात्मक आदेश जारी गर्न सक्छः
  - पीडितलाई निज बसी आएको घरमा बसोबास गर्न दिन, खान लाउन दिन, कुटपिट नगर्न तथा शिष्ट व्यवहार गर्न,
  - पीडितलाई शारीरिक वा मानसिक चोट पुगेको भएमा उचित उपचार गराउन वा उपचारको लागि उपयुक्त रकम दिन,
  - आवश्यक परेमा पीडितलाई अलग बस्ने व्यवस्था गर्न र पीडितको भरणपोषणको आवश्यक व्यवस्था गर्न,
  - पीडित र निजसँग आश्रित व्यक्तिलाई तत्काल सुरक्षाको व्यवस्था मिलाउन,
- ❖ पीडितलाई तत्काल सुरक्षा दिन तथा उपचारको क्रममा अलगगै बस्ने व्यवस्था गर्न सेवा केन्द्रको स्थापना गर्न सक्ने,
- ❖ पीडितले चाहेमा अन्य कानून व्यवसायी राख्ना सक्ने,
- ❖ पीडितले अनुरोध गरेमा मुद्दाको कारबाही र सुनुवाई बन्द इजलासमा गर्नुपर्ने,
- ❖ पीडित व्यक्तिले अनुरोध गरेमा जिल्ला कानूनी सहायता समितिमार्फत निःशुल्क कानूनी सहायता पाउने ।

२४. घरेलु हिंसाको कसूरदारलाई के कति दण्ड सजाय हुन्छ ?

- ❖ कसैले घरेलु हिंसा गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई तीन हजार रुपैयाँ देखि पच्चिस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा ६ महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुने ।
- ❖ सार्वजनिक जवाफदेहीको पदमा बहाल रहेको व्यक्तिले कसुर गरेमा थप दश प्रतिशत सजाय हुने ।

२५. कस्तो अवस्थामा मानव बेचबिखन भएको मानिन्छ ?

- ❖ कुनै पनि उद्देश्यले मानिस बेच्ने वा किन्ने,
- ❖ कुनै प्रकारको फाइदा लिई वा नलिई वेश्यावृत्तिमा लगाउने,
- ❖ प्रचलित कानूनबमोजिम बाहेक मानिसको अङ्ग फिक्ने,
- ❖ वेश्यागमन गर्ने ।

२६. कस्तो कार्यलाई मानव ओसारपसार भएको मानिन्छ ?

- ❖ किन्ने वा बेच्ने उद्देश्यले मानिसलाई विदेशमा लैजाने कार्य ।
- ❖ वेश्यावृत्तिमा लगाउने वा शोषण गर्ने उद्देश्यले कुनै प्रकारले ललाई फकाई, प्रलोभनमा पारी, भुक्त्याई, जालसाज गरी, प्रपञ्च मिलाई, जबरजस्ती गरी, करकापमा पारी, अपहरण गरी, शरीर बन्धक राखी, नाजुक स्थितिको फाइदा लिई, बेहोस पारी वा शक्तिको दुरुपयोग गरी अभिभावक वा संरक्षकलाई प्रलोभनमा पारी, डर, त्रास, धम्की दिई वा करकापमा पारी कसैलाई बसिरहेको घर, स्थान वा व्यक्तिबाट छुटाई लग्ने वा आफूसँग राख्ने वा आफ्नो नियन्त्रणमा लिने वा कुनै स्थानमा राख्ने वा नेपालभित्रको एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा वा विदेशमा लैजाने वा अरू कसैलाई दिने कार्य ।

२७. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारसम्बन्धी कसूरको उजुरी कसले, कहाँ र कहिले दिनुपर्छ ?

- ❖ मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारसम्बन्धी कसूरको बारेमा पीडित आफैँले वा अन्य जुनसुकै व्यक्तिले जहिले सुकै पनि नजिकको प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिन सक्छ त्यस्तो कसूरमा प्रहरीले अनुसन्धान गरी सरकारी वकिलले अभियोगपत्र जिल्ला अदालतमा दायर गर्दछ ।

२८. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारसम्बन्धी कसूरमा पीडितको के कस्ता अधिकार एवं सुविधा हुन्छन् ?

- ❖ पीडितले आफ्नो छुट्टै कानून व्यवसायी राख्न पाउने,
- ❖ पीडितले दोभाषे, साङ्केतिक भाषाविज्ञ वा अनुवादक निःशुल्क पाउन सक्ने ।
- ❖ मुद्दाको कारबाही गर्दा बन्द इजलासमा गर्नुपर्ने,
- ❖ पीडितको नाम गोप्य राखिने,
- ❖ पीडित वा उजुरकर्ताले सुरक्षाको माग गरेमा अदालतमा जाँदा आउँदा वा कुनै निश्चित अवधिसम्म प्रहरी सुरक्षामा राख्ने,
- ❖ उजुरीकर्ताले चाहेमा नाम गोप्य राख्नु पर्ने,
- ❖ कसूरदारलाई भएको जरिवानाको पचास प्रतिशत रकम बराबरको रकममा नघट्ने गरी क्षतिपूर्ति भराई दिनुपर्ने,
- ❖ पीडितलाई शारीरिक वा मानसिक उपचार गराउन सामाजिक रूपमा पुनस्थापना गर्न र पारिवारिक पुनर्मिलन गराउनका लागि पुनस्थापना केन्द्रको स्थापना गर्नु पर्ने,
- ❖ नेपाल सरकारका तर्फबाट अदालतमा उपस्थित भएका साक्षीलाई दैनिक तथा भ्रमण भत्ता उपलब्ध हुने ।

२९. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार अपराधबाट आफू बच्न गरिएको प्रयासबाट सकैको ज्यान गएमा के हुन्छ ?

- ❖ आफूलाई किन्न वा बेच्न वा वेश्यावृत्तिमा लगाउन लागेको वा किनेको वा बेचेको वा वेश्यावृत्तिमा लगाएको थाहा पाई त्यहाँबाट भाग्न उम्कन लाग्दा कसैले बाधा विरोध गरेकोमा केही गर्दा त्यस्तो बाधा / विरोध गर्ने व्यक्तिको ज्यान गएमा वा कुनै चोट पटक लागेमा त्यस्तो पीडित व्यक्तिलाई कुनै प्रकारको सजाय हुँदैन ।

३०. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारसम्बन्धी कसूर गरेमा के कस्तो दण्ड सजाय हुन्छ ?

- ❖ मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारसम्बन्धी अपराधमा कसूरको प्रकृति अनुसार बढीमा २० वर्षसम्म कैद र २ लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने व्यवस्था गरेको छ । साथै पीडितलाई क्षतिपूर्तिसमेत भराइदिनु पर्दछ ।

३१. कस्तो कार्यलाई कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार मानिन्छ ?

- ❖ कसैले आफ्नो पद, शक्ति वा अधिकारको दुरुपयोग गरी, कुनै किसिमको दवाव, प्रभाव वा प्रलोभनमा पारी वा हतोत्साहित गरी कुनै कर्मचारी वा सेवाग्राहीलाई कार्यस्थलमा देहायका कुनै कार्य गरे वा गराएमा यौनजन्य दुर्व्यवहार गरेको मानिनेछ ।
- ❖ यौनजन्य आशयले शरीरको कुनै अंगमा छोएमा वा छुने प्रयास गरेमा,
- ❖ अशिल्ल तथा यौनजन्य क्रियाकलापसँग सम्बन्धित शब्द चित्र, पत्रपत्रिका, श्रव्य, दृश्य, अन्य सूचना प्रविधि, साधन, वस्तु वा सामाग्री प्रयोग वा प्रदर्शन गरेमा,
- ❖ लेखेर, बोलेर वा इसाराले अशिल्ल तथा यौनजन्य आशय प्रदर्शन वा प्रकट गरेमा,
- ❖ यौनजन्य क्रियाकलापको लागि प्रस्ताव गरेमा,
- ❖ यौनजन्य आशयले जिस्काएमा वा हैरानी दिएमा,

३२. कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार गरेमा कसले कहाँ र कहिले उजुरी दिनुपर्छ ?

- ❖ पीडित कर्मचारी, सेवाग्राही वा निजका तर्फबाट जोसुकैले यौनजन्य दुर्व्यवहार भए गरेको मितिले ९० दिनभित्र प्रमाणसहित उजुरी सुन्ने अधिकारी (सम्बन्धित जिल्लाको प्रमुख जिल्ला अधिकारी) समक्ष उजुरी दिनु पर्दछ ।

३३. कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहारसम्बन्धी कसूरमा के कति दण्ड सजाय हुन्छ ?

- ❖ कसूरको प्रकृति हेरी ६ महिनासम्म कैद वा ५० हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुन्छ ।
- ❖ पीडितलाई शारीरिक वा मानसिक रूपमा कुनै क्षति पुग्न गएको भए त्यस्तो क्षतिबापत मनासिब माफिकको क्षतिपूर्ति र उजुरी गर्दा वा उजुरीको प्रतिरक्षा गर्दा लागेको वास्तविक खर्च क्षतिपूर्तिबापत पीडकबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति रकम भराइ दिनुपर्छ ।

३४. कस्तो कार्य गरेमा बोक्सीको आरोपसम्बन्धी कसूर गरेको मानिन्छ ?

- ❖ बोक्सीको आरोप लगाउने, बोक्सीको आरोपमा गाली बेइज्जती गर्ने, सामाजिक बहिष्कार गर्ने, बसोबास गरेको ठाउँबाट निकाला गर्ने, कुटपिट, अंगभंगलगायत

क्रुर र अमानवीय वा अपमानजनक व्यवहार गर्ने, सम्पत्ति तोडफोड हानि नोक्सानी गर्ने ।

- ❖ बोक्सीको आरोप लागेको व्यक्तिको परिवारको कुनै सदस्यप्रति अपमानजनक व्यवहार गर्ने ।

३५. बोक्सीको आरोप लागेका पीडितले के कस्तो क्षतिपूर्ति तथा सुविधा पाउँछन् ?

- ❖ पीडितलाई पुगेको क्षति तथा पीडकको आर्थिक हैसियतलाई समेत विचार गरी पीडितलाई मनासिब क्षतिपूर्ति भराइन्छ।
- ❖ पीडितको अस्पताल वा स्वास्थ्योपचार केन्द्रमा राखेर उपचार गराउँदा लागेको सम्पूर्ण खर्च पीडकबाट भराइन्छ।
- ❖ अदालतले आवश्यक देखेमा निम्नबमोजिमको अन्तरिम संरक्षणात्मक आदेश दिन सक्छः

- पीडित बसी आएको घरमा बसोवास गर्न दिन,
- खान लाउन दिन,
- कुटपिट नगर्न,
- शिष्ट व्यवहार गर्न,
- पीडितलाई चोट पुगेको भए उपचार गराउन वा उपचारको लागि उचित रकम दिन,
- पीडित बसेको ठाउँ वा बाटोघाटो वा कार्यालयमा गई दुःख नदिन वा नसताउन,
- गाली बेइज्जती नगर्न,
- पीडितको परिवारको सदस्यको सुरक्षा व्यवस्था मिलाउन,
- ❖ बोक्सीको आरोपसम्बन्धी कसूरमा पीडित वा जोसुकैले प्रहरीमा उजुर गर्न सक्ने।
- ❖ पीडितले अनुरोध गरेमा बन्द इजलासबाट मुद्दाको सुनुवाइ हुने ।

३६. महिलासँग सम्बन्धित कस्तो चोटपटक अंगभंग मानिन्छ ?

- ❖ महिलाको स्तन काटिदिएमा, महिलालाई बाँभोपन हुने गरी चोट पुऱ्याएमा अंगभंग गरेको मानिन्छ ।

३७. महिलासँग सम्बन्धित उल्लिखित कसूरको उजुर गर्ने हदम्याद कति रहेको छ?

- ❖ कसूर भएको मितिले तीन महिनासम्म उजुर गर्न सकिन्छ ।

३८. अंगभंग हुने गरी कुटपिट गरेमा के कस्तो सजाय हुन्छ ?

- ❖ महिलाको स्तन काटेको वा बाँभोपन हुने गरी चोट पुऱ्याएकोमा दश वर्षसम्म कैद र एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।

- ❖ एउटै किसिमको काम दिने एक भन्दा बढी अंग हुनेमा त्यसमध्ये एउटा मात्र अंग अंगभंग भएमा पाँच वर्षसम्म कैद र पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।
- ३५. तेजाब वा अन्य रासायनिक, जैविक वा विषालु पदार्थ प्रयोग गरी अनुहार वा शरीरको कुनै अंग कुरूप पारेमा के कस्तो सजाय हुन्छ ?**
- ❖ अनुहारमा कुरूप पारेमा पाँच वर्षदेखि आठ वर्षसम्म कैद र एक लाख रुपैयाँदेखि पाँच लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना,
  - ❖ शरीरको अन्य अङ्ग कुरूप पारेमा वा शरीरमा पीडा पुऱ्याएमा तीन वर्ष देखि पाँच वर्षसम्म कैद र पचास हजार रुपैयाँ देखि तीन लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना,
  - ❖ जरिवानाबापत प्राप्त पुरै रकम पीडितलाई क्षतिपूर्ति बापत भराइदिइने ।
- ४०. अंगभंग भएको अवस्थामा कति क्षतिपूर्ति पाइन्छ ?**
- ❖ पीडाको मात्रालाई विचार गरी अदालतले कसूरदारबाट पीडितलाई मनासिव क्षतिपूर्ति भराइदिन सक्छ ।
- ४१. सामाजिक सञ्जालमा महिलाका सम्बन्धमा कस्ता सामग्री प्रकाशन वा प्रदर्शन गरेमा अपराध मानिन्छ ?**
- ❖ महिलालाई जिस्क्याउने, हैरानी गर्ने, अपमान गर्ने वा यस्तै अन्य किसिमका कार्य गर्ने जस्ता सामाग्री फेसबुक, ट्वीटर वा अन्य सामाजिक सञ्जालमा प्रकाशन वा प्रदर्शन गरेमा कसूर मानिन्छ ।
- ४२. सामाजिक सञ्जालमा त्यस्ता सामग्री प्रकाशन गर्नेलाई के कस्तो सजाय हुन्छ ?**
- ❖ यस्तो कसूर अपराध गर्ने व्यक्तिलाई १ लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा ५ वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुन सक्दछ।
  - ❖ कसूर अपराधको गाम्भीर्यता हेरी मनासिव माफिकको क्षतिपूर्ति भराइदिने व्यवस्था छ ।
- ४३. कस्तो कसूरमा पीडित महिलाको पहिचानमा गोपनीयता कायम गरिन्छ ?**
- ❖ जबर्जस्ती करणी, मानव वेचविखन तथा ओसारपोसार लगायतका विशेष प्रकृतिका मुद्दामा पीडित महिलाको पहिचान गोप्य रहन्छ ।
  - ❖ अनुसन्धानदेखि फैसला कार्यान्वयनको तहसम्म पनि गोपनीयता कायम राख्नु पर्दछ ।

४४. फौजदारी मुद्दामा पीडितको अधिकार के के रहेका छन्?

- ❖ स्वच्छ व्यवहार पाउने अधिकार,
- ❖ भेदभाव विरुद्धको अधिकार,
- ❖ गोपनीयताको अधिकार,
- ❖ अनुसन्धानसम्बन्धी सूचनाको अधिकार,
- ❖ अभियोजनसम्बन्धी सूचनाको अधिकार,
- ❖ न्यायिक कारबाहीसम्बन्धी सूचनाको अधिकार,
- ❖ सुरक्षित हुन पाउने अधिकार
- ❖ धारणा व्यक्त गर्ने अधिकार,
- ❖ कानून व्यवसायी राख्न पाउने अधिकार,
- ❖ सुनुवाइमा उपस्थित र सहभागिताको अधिकार,
- ❖ सुनुवाइको सिलसिलामा छुट्टै कक्षमा रहन पाउने अधिकार,
- ❖ सम्पत्ति फिर्ता पाउने अधिकार,
- ❖ लिखित निवेदन दिनसक्ने अधिकार,
- ❖ क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा जानकारी पाउने अधिकार,
- ❖ क्षतिपूर्ति तथा सामाजिक पुनर्स्थापनाको अधिकार,
- ❖ अदालतबाट भएको आदेश वा निर्णय सम्बन्धित पीडितलाई चित्त नबुझेमा सोको आधार र कारण खुलाई त्यस्तो आदेश वा निर्णय विरुद्ध प्रचलित कानून बमोजिम निवेदन दिन वा पुनरावेदन गर्न सक्ने अधिकार,
- ❖ साक्षी तथा पीडित सुरक्षाको अधिकार ।

४५. फौजदारी मुद्दामा पीडितको कर्तव्य के के रहेका छन्?

- ❖ प्रचलित कानूनबमोजिम समयमै अधिकारप्राप्त निकाय वा अधिकारीसमक्ष कसूरका सम्बन्धमा जाहेरी वा सूचना दिने,
- ❖ कसूरको अनुसन्धान र अभियोजनका सिलसिलामा अनुसन्धान वा अभियोजन गर्ने अधिकारीलाई सहयोग गर्ने,
- ❖ कसूरमा संलग्न व्यक्तिलाई बचाउने उद्देश्यले अनुसन्धान अधिकारी वा अदालतसमक्ष उपस्थित नहुने वा उपस्थित भएर पनि सो उद्देश्यले बयान दिने, बकपत्र गर्ने वा कुनै प्रमाण पेस गर्ने काय नगर्ने,
- ❖ आफ्नो वास्तविक नाम, थर, वतन, टेलिफोन नम्बर, इमेल ठेगाना उपलब्ध गराउने र त्यसमा कुनै परिवर्तन भए यथाशीघ्र जानकारी गराउने ।

४६. पीडित प्रभाव प्रतिवेदन सम्बन्धमा के व्यवस्था रहेको छ?

- ❖ पीडितले चाहेमा कसूरको कारणले आफूलाई प्रत्यक्ष रूपमा परेको क्षति वा प्रभावको उल्लेख गरी कसूरको अभियोगपत्र अदालतमा दायर हुनुभन्दा

अगावै अभियोजन गर्ने अधिकारीसमक्ष पीडित प्रभाव प्रतिवेदन पेस गर्न सक्ने,

- ❖ पीडितको काबू बाहिरको परिस्थितिले अभियोगपत्र दायर हुनु अगावै पीडित प्रभाव प्रतिवेदन पेस गर्न नसकेमा अभियोगपत्र दायर भएको एक महिनाभित्र अभियोगपत्र दायर गर्ने अधिकारीसमक्ष त्यस्तो प्रतिवेदन पेस गर्न बाधा नपर्ने र अभियोगपत्र दायर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो प्रतिवेदन तीन दिनभित्र सम्बन्धित अदालतसमक्ष पेस गर्नु पर्ने।

४७. पीडितले पाउने अन्तरिम क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा के व्यवस्था रहेको छ?

- ❖ पीडितलाई तत्काल उपचार गराउनु पर्ने भएमा वा क्षतिपूर्ति वा कुनै प्रकारको राहत रकम दिनु परेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई औषधोपचार गराउन वा अन्तरिम रूपमा क्षतिपूर्ति वा राहत रकम उपलब्ध गराउन अदालतले आदेश दिन सक्ने।
- ❖ यसरी आदेश दिँदा पीडितलाई कोषबाट क्षतिपूर्ति वा राहत रकम उपलब्ध गराउनु पर्ने।
- ❖ यसरी उपलब्ध गराइएको क्षतिपूर्ति वा राहत रकम अदालतबाट फैसला हुँदा अभियोग लागेको व्यक्ति कसुरदार ठहर भएमा त्यस्तो कसुरदारलाई फैसला भएको पैंतीस दिनभित्र त्यस्तो रकम कोषमा जम्मा गर्न अदालतले आदेश दिने।
- ❖ अदालतले यस्तो आदेश दिएकोमा त्यस्तो कसुरदारले क्षतिपूर्ति वा राहतबापतको रकम कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ र निजले सो अवधिमात्यस्तो रकम जम्मा नगरेमा फैसला भएको साठी दिनभित्र त्यस्तो कसुरदारको जुनसुकै जायजथाबाट सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गर्नु पर्ने।

४८. पीडितलाई क्षतिपूर्ति प्रदान गर्न के कस्तो व्यवस्था रहेको छ ?

- ❖ कुनै कसुरको परिणामस्वरूप पीडितको जिउ, ज्यान, सम्पत्ति वा इज्जतमा कुनै क्षति पुगेमा त्यस्तो क्षति बापत अदालतले कसुरदारबाट पीडितलाई मनासिब क्षतिपूर्ति भराइदिने व्यवस्था रहेको छ।
- ❖ यसरी अदालतको आदेशबाट तिर्नु बुझाउनुपर्ने क्षतिपूर्तिको रकम कसुरदारले तत्काल बुझाउनुपर्नेछ।
- ❖ तत्काल बुझाउन नसकी त्यसबापत कुनै सम्पत्ति जमानत दिएमा अदालतले एकवर्षभित्र त्यस्तो रकम चुक्ता हुने गरी बढीमा तीन किस्तामा क्षतिपूर्ति बुझाउन आदेश दिन सक्नेछ।

- ❖ पीडित र कसुरदारका बिच क्षतिपूर्ति लिनेदिने सम्बन्धमा कुनै सहमति भएमा सहमति बमोजिम हुनेछ।
- ❖ क्षतिपूर्ति तिर्नुपर्ने कसुरदारले क्षतिपूर्ति तिर्नुपर्ने अवधिभित्र क्षतिपूर्तिको रकम नलिई आएमा त्यस्तो कसुरदारको सम्पत्ति जायजात गरी पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराउने व्यवस्था रहेको छ ।

४९. पीडितले क्षतिपूर्ति भराई लिन के गर्नुपर्छ ?

- ❖ पीडितले क्षतिपूर्ति पाउने गरी फैसला भएकोमा फैसलाको जानकारी प्राप्त भएपछि सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा सम्पर्क राख्नुपर्छ ।
- ❖ जिल्ला अदालतले कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी क्षतिपूर्ति भराई दिने व्यवस्था छ ।

५०. पीडितलाई राहत वा क्षतिपूर्ति प्रदान गर्न के कस्ता कोषहरूको व्यवस्था गरिएको छ ?

- ❖ लैंगिक हिंसाबाट पीडित महिलाहरूको लागि लैंगिक हिंसा निवारण कोषको स्थापना महिला तथा बालबालिका मन्त्रालयअन्तर्गत गरिएको छ ।
- ❖ त्यस्तो कोष स्थापना नभएसम्मको लागि नेपाल सरकारले नै पीडितलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराई प्रतिवादीबाट सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गर्नुहोला भन्ने आदेश भएको पाइन्छ ।
- ❖ सोका अलावा नेपाल सरकारले लैंगिक हिंसा निवारण कोष, बाल उद्धार कोष र मानव बेचबिखन ऐनअन्तर्गत पुनर्स्थापना कोषको व्यवस्था गरिएको छ ।
- ❖ फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ दफा ४८ मा पीडित राहत कोष खडा गरिने व्यवस्था गरिएको छ ।

५१. फौजदारी मुद्दाको कारबाहीमा शक्ति वा प्रतिवादी महिलाका विशेष अधिकार के कस्ता छन् ?

- ❖ कुनै महिलालाई पक्राउ गर्नु परेमा यथासम्भव महिला प्रहरीद्वारा पक्रन लगाउनु पर्ने, तर पक्राउ गर्नुपर्ने अवस्थामा तत्काल महिला प्रहरी उपलब्ध नभएमा निजको इज्जत वा प्रतिष्ठामा आँच नआउने गरी महिलाको शारीरिक संवेदनशिलताको सम्मान गर्दै पुरुष प्रहरी कर्मचारीले पक्राउ गर्न बाधा नपर्ने,
- ❖ खानतलासी गर्दा महिला मात्र रहने वा बस्ने गरेको घर कोठाको खानतलासी लिनु परेमा सम्भव भएसम्म अन्य महिलालाई समेत साथमा लिई घरभित्र प्रवेश गरी खानतलासी लिनु पर्ने, तर कुनै महिलाको शरीरको तलासी लिनु पर्दा महिला प्रहरी वा त्यस्तो महिला प्रहरी तत्काल उपलब्ध नभएमा अन्य कुनै महिलाद्वारा तलासी लिन लगाउन सकिने,

- ❖ फौजदारी मुद्दाको पुर्पक्षको लागि प्रतिवादीलाई थुना, धरोट वा तारेखमा के कसरी राख्ने भन्ने सम्बन्धमा अन्यत्र जुनसुकै व्यवस्था गरिएको भएपनि प्रतिवादी सात महिनाभन्दा बढीको गर्भवती भएमा निजलाई धरोट वा जमानतमा छाड्न सकिने,
- ❖ थुनुवा वा कैदीलाई थुन्दा वा कैद गर्दा लोग्ने मानिस र स्वास्नी मानिस छुट्याई पाएसम्म छुट्टाछुट्टै घरमा र सो नभई एउटै घरमा राख्नु पर्ने भएमा परस्पर भेटघाट वा कुराकानी गर्न नपाउने गरी सो घरको भिन्दाभिन्दै भागमा राख्नुपर्ने ।
- ❖ थुनुवा वा कैदी एउटै कारागारमा राख्ने व्यवस्था भएकोमा माथि उल्लेख गरेबमोजिम थुनुवा वा कैदी छुट्याई यथासम्भव छुट्टाछुट्टै भागमा राख्नुपर्ने।

फौजदारी मुद्दामा महिलाको अधिकार एवं उपचारसम्बन्धी जानकारी पुस्तिका

५२. महिला सँग सम्बन्धित फौजदारी मुद्दामा कुन कुन कानूनहरू रहेका छन् ?

- ❖ नेपालको संविधान (२०७२)
- ❖ मुलुकी अपराध संहिता, २०७४
- ❖ मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४
- ❖ घरेलु हिंसा (कसूर र सजाय) ऐन, २०६६
- ❖ मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४
- ❖ कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (नियन्त्रण) ऐन, २०७१
- ❖ बोकसीको आरोप (कसूर र सजाय) ऐन, २०७२
- ❖ विद्युतीय (इलेक्ट्रोनिक) कारोवार ऐन, २०६३
- ❖ अपराध पीडित संरक्षण ऐन, २०७५
- ❖ फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४
- ❖ कारागार ऐन, २०१९
- ❖ सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन, २०७५

सम्पर्क ठेगाना:

सर्वोच्च अदालत
न्यायमा पहुँच आयोग
रामशाहपथ, काठमाडौं नेपाल ।

फोन नं. : ०१-४२००७५५, ०१-४२००७२५
ईमेल : a2jc@supremecourt.gov.np
वेबसाइट : www.supremecourt.gov.np

सर्वोच्च अदालत
न्यायमा पहुँच आयोग
रामशाहपथ, काठमाडौं
२०७६